

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální pedagogiky

Výroční zpráva o řešení
specifického výzkumu pro rok 2015

**Životní vzory současných dětí – porovnání
vývojových trendů**

za KSocP PdF UHK

předkládá Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Výroční zpráva projektu specifického výzkumu na rok 2015 – zakázka č. 2123

Název projektu

Životní vzory současných dětí – porovnání vývojových trendů

Specifikace řešitelského týmu

Odpovědný řešitel: Mgr. Gabriela Slaninová, Ph.D.

Spoluřešitel z řad akademických pracovníků: Mgr. Leona Stašová, Ph.D.

Studenti magisterského studia na PdF UHK: Bc. Petra Bártová, Bc. Eva Brandejská

Celková částka přidělené dotace: 58 800 Kč

Postup při řešení projektu

Výzkumné téma se zabývá tématem životních vzorů současných dětí. Zvláštní zřetel je věnován motivaci dětí k výběru životních vzorů, k typům vzorů, které si děti volí a rovněž k tendencím dětí životní vzory následovat v rovině imitace či identifikace. Pozornost je věnována hodnocení vybraných životních vzorů současnými dětmi. Na úrovni obecné volby životního vzoru je zájem směřován rovněž k subjektivně vnímaným důvodům, které vedou děti k tomu, že žádný životní vzor nemají. Navázali jsme na výzkumné šetření realizované v roce 2009. Výsledky studie tehdy vypovídaly o významu životních vzorů pro období dětství. Tedy jsme se soustředili na komparaci vybraných aspektů: typ vzoru, motivace, imitace versus identifikace s životním vzorem. Stěžejním cílem bylo sledovat, zda se s odstupem cca 5 let změni výběr životních vzorů především z řad členů rodiny, do jaké míry budou aktuálně dominovat životní vzory z okruhu populárních osobností či jak budou intervenovat vzory sportovní. Zajímalo nás, jak se odrazil na volbě vzorů posun v oblasti komputelizace a digitalizace životního pole současné mladé generace v kontextu případné volby životního vzoru z mediálního prostředí. Naším cílem bylo dále zjistit, jak dalece bude přítomna tendence respondentů identifikovat se s těmi vzory, které se dominantně vyskytují v blízkém okolí a nebo s těmi, které vnímají jako podobné sobě samým. V neposlední řadě jsme za využití dotazníkového šetření hledali odpovědi na otázky zda mají současné děti životní vzory, co je k výběru těchto vzorů motivuje, co motivuje děti k tomu, že žádný životní vzor nemají, jaký typ životního vzoru upřednostňují, zda svůj životní vzor následují na úrovni imitace či identifikace, jak své životní vzory hodnotí a zda reflektují v souladu s výběrem vzoru změny svého chování.

Tento specifický výzkum byl zaměřen na následující dílčí cíle:

- Získání, analýza a interpretace dat o existenci životních vzorů u populace dětí ve věku 9-17 let.
- Získání, analýza a interpretace dat o motivaci respondentů k výběru životních vzorů.
- Získání, analýza a interpretace dat o typu životního vzoru, který respondenti upřednostňují.
- Zjištění, v jaké rovině děti zvolené životní vzory následují.
- Zjištění, jak současné děti hodnotí zvolené životní vzory.
- Zjištění, jak intervenuje volba a následování životního vzoru do chování dítěte.

- Poukázání na možnosti pedagogických pracovníků a úlohu prostředí při utváření vhodných životních vzorů současných dětí. Nastínění cesty pozitivního působení sociálních pedagogů při práci s dětmi a při sycení potřeby existence životního vzoru u těchto dětí.
- Začlenění výsledků výzkumného šetření do sylabů předmětů Sociální psychologie, Sociálně psychologický výcvik, Sociologie dětí a mládeže.

Projekt se soustředil na výše uvedené cíle v tomto časovém sledu – viz tab. č. 1.

Tabulka č. 1: Časový harmonogram

březen 2015	vytvoření pracovního týmu, rozdělení zodpovědností za oblasti, výběr a vytvoření metody vhodné pro získání požadovaných údajů
duben – červen 2015	pilotní nasazení zvolené metody, její další specifikace a doplnění na základě potřeby, terénní šetření
červen - říjen 2015	analýza získaných dat z dotazníků, zpracování příspěvků na konferenci ICERI 2015
listopad 2015	prezentace závěrů a zkušeností na konferenci ICERI 2015
září – listopad 2015	aplikace získaných námětů do sylabů vybraných předmětů
prosinec 2015	závěrečná zpráva

Na oslovení škol, sběru a analýze dat se nemalou měrou podílely spoluřešitelky Bc. Petra Bártová a Bc. Eva Brandejská z řad studentů PdF.

Projekt vycházel z obsahové analýzy dostupných pramenů. Stěžejní výzkumnou metodou byla kvantitativní výzkumná strategie. Šetření vedené formou dotazníků bylo realizováno s 1013 respondenty z řad žáků základních škol, studentů středních škol (věkové rozmezí bylo kategorizováno dle stupně a typu/oboru vzdělání). Analýza dat byla provedena základními statistickými postupy třídění 1. a 2. stupně s využitím testování souvislostí.

Předpokládali jsme, že naši respondenti se budou vykazovat především rolovou modelovou identifikací s přáním svému životnímu vzoru se podobat, s více či méně vědomou tendencí přiblížit se ideálnímu já z jejich vlastního úhlu pohledu. Dále jsme vyslovili předpoklad, že část respondentů prokáže sklony k empatické identifikaci a bude vyzdvihovala stejnost či podobnost sebe a zvoleného životního vzoru v rámci pozitivních charakteristik. Naopak jsme nepředpokládali, že bude zvolený model respondenty subjektivně vnímán jako pozitivní, přičemž okolí/výzkumníci jej pravděpodobně budou vnímat jako negativní a tím rizikový pro další vývoj jedince.

Při bližším studiu toho, o jakou osobu se vlastně jedná, se ukázalo, že současní adolescenti vykazují signifikantní tendenci volit jako životní vzory členy své rodiny. Kromě rodičovských osob se v odpovědích objevovali jiní významní druzí (například sourozenci, prarodiče). Tento typ životního vzoru zaujímá 32,9%. Následuje kategorie sportovců (15,6%) a dále vzory z umělecké sféry a showbyznysu z 10% zpěváci a 9,5% herci, 9,4% pak zaujímají postavy z televize nebo filmu. Zdá se, že v tomto věku nejsou zatím pro respondenty zajímavé kategorie vědců a politiků. U kategorie vědců a odborníků v konkrétních disciplínách možno předpokládat procentuální nárůst v posledních ročnících střední školy, kdy adolescenti uvažují o směřování kariéry a rovněž tak je to otázka konstrukce identity kdy je kontext s volbou profese v tomto období zřejmý. Participantů výzkumu spíše neinklinují k výběru vzorů v technické sféře. Identifikace s osobností politika lehce koresponduje s genderovou diferencí – chlapci o 1,1% v této volbě převyšují dívky, ve vztahu k období pozdní adolescence je pak u obou pohlaví zřejmý nárůst. Stejně genderově nevyrovnaná

je volba technicky zaměřeného vzoru, zde chlapci ve výčtu odpovědí převyšují děvčata o 4,1%. V vyšším věku se četnost volby tohoto typu v zoru zvyšuje zprvu o 1%, v další fázi adolescence o 1,9%. Obdobný trend byl shledán u vzoru typu vědec, ovšem věkové spektrum vzrůstající tendenci nepotvrzuje, naopak je zde nejvyšší četnost v období časně adolescence. Důvodem může být i to, že vědce si adolescenti této věkové kategorie zprvu představují více méně abstraktně nebo v kontextu světoznámých vědců známých z historie a nikoli ve vztahu ke konkrétní reálné a žijící osobě či oboru. Konkretizace a sepětí s reálně žijící či současnou osobností na poli vědy jsou adolescenti schopni především ve fázi pozdní adolescence, kdy učiní například osobní zkušenost s oborem vědy, odkud jejich vzor pochází. Hlavní důvody, které vedou adolescenty k imitaci a identifikaci s životními vzory jsou představeny v tab. 5. V prvé řadě to byly povahové vlastnosti (48,4%) následované schopnostmi a dovednostmi (31,6%). Vzhled oceňuje 18,4% respondentů. Nejméně byly oceňovány materiální atributy, kterými zvolené vzory disponují (4,4%). Participantů výzkumu mohli vykazovat tendence si významné druhé idealizovat i přes zkušenost v realitě. Zároveň zde byli nahlíženi, a ve vztahu k výše zmíněnému oceňování, například prarodiče či starší sourozenci jako tzv. zástupné objekty (za chybějící rodičovské osoby).

Závěrem můžeme na základě získaných dat a jejich analýzy potvrdit skutečnost, že i s odstupem několik let (2009 – 2015) vykazují současní adolescenti tendence k volbě životního vzoru z kategorie významných druhých, především pak rodičovských osob či zástupných objektů za rodiče. V souladu s výsledky zahraničních výzkumů (viz výše) jsou pak druhou volbou vzory z řad sportovců, zpěváků a herců – tedy mediálně známých osobností. V obou případech se objevily shodné motivy volby životního vzoru – povahové vlastnosti, schopnosti a zkušenosti následované s mírným odstupem vzhledem. V dílčích výzkumech se pak ukazuje, že vzhled je důležitým atributem volby, pokud jde o vzor z řad výše jmenovaných známých osobností. Pro oblast socializace, pedagogického působení - výchovy a vzdělávání se pak jako signifikantní jeví právě charakterové vlastnosti a oblast schopností a dovedností. Zároveň si tróufáme říci, že je možno považovat za potěšující právě volbu životního vzoru z řad blízkých osob současných českých adolescentů. V digitalizované společnosti tyto typy vzorů, které děti a mládež zažívají v celé komplexnosti tváří v tvář v běžné žité realitě, předčily mediálně známé a virtuální modely identifikace.

Výstupem z tohoto výzkumného záměru jsou dva příspěvky. První byl prezentován na zahraniční konferenci ICERI v listopadu 2015 (Idols and Role Models of Contemporary Young Generation in the Czech Republic and their Impact on Education). Druhý bude v průběhu ledna 2016 odeslán do redakce odborného recenzovaného časopisu Sociální pedagogika. Na realizaci obou příspěvků se podílel celý autorský tým, včetně spoluřešitelů z řad studentek magisterského stupně studia.

Kontrolovatelné výsledky řešení

Oba kontrolovatelné výsledky projektu SV byly připraveny, první byl prezentován v rámci zahraniční konference ICERI listopad 2015. Příspěvek bude dle příslibu pořadatelů konference a dle předchozích zkušeností s již takto publikovanými výstupy zařazen do Procedia - Social and Behavioral Journal (ISSN: 1877-0428 - ELSEVIER) – indexováno v ScienceDirect, Scopus & Thomson Reuters Conference Proceedings (ISI, Web of Science) – s vazbou na RIV. Předpokládáme, že druhý příspěvek bude po úspěšném recenzním řízení zařazen do databáze recenzovaných časopisů –

taktéž s vazbou na RIV. Znění prvního příspěvku viz příloha A, abstrakt a žádost do redakce periodika Sociální pedagogika viz příloha B.

Přehled realizovaných výdajů

V souladu s plánovanými výdaji se podařilo pokrýt náklady na realizaci záměru. Rozpočet byl rozplánován na pokrytí tří oblastí – odměny studentů podílejících se na realizaci projektu, další náklady a nutné materiální zabezpečení související se záměrem. Původně plánovaná částka na projekt SV činila 22 300 Kč. Tato částka byla oproti původně požadované navýšena na 58 800 Kč a sytila tak výjezd spoluřešitelky z řad studentů na zahraniční konferenci. Čerpání přidělených prostředků vzhledem k plánovanému rozpočtu je uvedeno v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2: Přehled čerpání schválených finančních prostředků

		Plánováno	Výdaje
Stipendia	Bártová	7 000	7 000
	Brandejská	7 000	7 000
Mzdy	Bártová	600	600
Materiálové náklady	Kancelářské potřeby	8 300	4 690
Další náklady	Konferenční poplatky	12 701, 82	12 701, 82
	Ubytování a stravné	12 199, 81	12 199, 81
Cestovné	Letenka	9 765	13 375
Kurzové ztráty		577, 29	577, 29
Bankovní poplatky		440	440
Pojištění cestovní		220	220
Haléřové vyrovnání		0	0, 05
Celkem		58 800	58 803, 97

Zdůvodnění čerpání jednotlivých položek

Stipendium: pro spoluřešitele z řad studentů prezenční formy studia (příprava a realizace projektu, příprava a realizace výzkumného šetření, odborných příspěvků).

Materiálové náklady: kancelářské potřeby byly využity v rámci tvorby a přípravy dotazníkového šetření. Dále byly využity pro prezentaci výsledků šetření a publikační výstupy. Počítáme s nimi dále pro využití při seminářích v rámci výuky.

Další náklady: prostředky na konferenční poplatky, ubytování a stravné byly čerpány v souvislosti s účastí spoluřešitele z řad studentů Mgr. formy studia Bc. Petry Bártové na zahraniční konferenci ICERI 2015.

Cestovné: úhrada letenky na zahraniční konferenci ICERI 2015.

Přílohy

A příspěvek (ICERI 2015)

B abstrakt příspěvku do časopisu Sociální pedagogika (2015) a žádost odeslaná do redakce časopisu ze dne 17.12. 2015

C výsledná dokumentace o rozpočtu a čerpání prostředků na projekt SV 2015

